

Juryrapport Gemalenpluim 2021: 'op de valreep'

1. Inleiding

In 2020 kon de toekenning van de zesde Gemalenpluim geen doorgang vinden wegens de vigerende coronamaatregelen. Er vond geen oproep tot nominatie plaats.

Een oproep, die op 14 juni 2021 door de veranderde coronasituatie op de valreep alsnog kon uitgaan.

Het aantal ingebrachte nominaties was evenwel zeer beperkt maar gezien de kwaliteit toereikend om tot jurering over te gaan.

De samenstelling van de jury bleef ongewijzigd en bestond uit Peter Nijhof (algemeen adviseur, juryvoorzitter), Jef Landman (lid bestuur) en Kees Tak (bouwkundig adviseur).

2. Beoordelingscriteria jurering

Op basis van evaluatie van de in 2019 gehanteerde criteria zijn deze op onderdelen licht aangepast /geherformuleerd, maar niet wezenlijk gewijzigd of verruimd. De voor 2021 aldus geformuleerde criteria zijn opgenomen in de oproep tot nominatie dd 14 juni 2021.

3. Niet-genomineerde reacties

Anders dan voorgaande jaren zijn er geen reacties zonder formele nominatie ontvangen. Eerder aangekondigde nominaties (De Vereniging Voorschoten, Teylingens Kamerik en Gemaal Makkumer-en Parregaastermeerpolder te Makkum) zijn niet ontvangen.

4. Ontvangen nominaties

Per nominatie, alfabetisch op naam gemaal

Categorie waterschappen

Poldergemaal Moerdijk, Moerdijk (Waterschap Brabantse Delta)

Gemaal Moerdijk dateert uit 1957 en werd uitgerust met een Worthington centrifugaalpomp, aangedreven door een Stork dieselmotor. Bij de uitbreiding in 1977 werd een tweede, elektrisch aangedreven Worthingtonpomp geplaatst. Bij de renovatie is deze bestaande opvoerinstallatie gehandhaafd. Ondanks dat de dieselmotor voor de pompbehoefte niet meer benodigd is, is deze vanwege de cultuurhistorische waarde gehandhaafd.

Het gemaalgebouw is in- en uitwendig op zorgvuldige wijze gerenoveerd met oog voor de cultuurhistorische waarden. Het interieur is voorzien van een informatiebord en geschikt gemaakt om op open dagen publiek te ontvangen.

Poldergemaal Niervaert, Noordschans (Waterschap Brabantse Delta)

Gesticht in 1967, uitgerust met twee verticaal opgestelde pompen, waarbij één elektrisch en één pomp door een dieselmotor werd aangedreven. De renovatie was gericht om voor een periode van 30 jaar weer een goed bedienbare, onderhoudsarme en betrouwbare bemalingsinstallatie te krijgen. Daarbij zijn de oorspronkelijke pompen en motoren vervangen door visvriendelijke, elektrisch aangedreven waterpompen. De besturingsinstallatie is volledig geautomatiseerd. Voor de vrijgekomen Stork dieselmotor zoekt het waterschap een (museale) herbestemming elders. Het gebouw is in- en uitwendig volledig gerenoveerd. Metselwerk is hersteld, nieuwe kozijnen en gevelbeplating aangebracht met behoud van de oorspronkelijke architectuur als uitgangspunt.

Categorie stichtingen

Museumgemaal Cremer, Termunterzijl

Gemaal Cremer dateert uit 1930 en is uitgerust met een drietal dieselpompen. In 2000 werd het gemaal op non-actief gesteld wegens de bouw van het nabijgelegen gemaal Rozema. Vanaf 2002 beheert de gelijknamige stichting het gemaal als museumgemaal, mét een calamiteitenfunctie. Bij de oplevering werd het uitgerust met een krooshekreiniger, een prototype, ontworpen en geleverd door de nabijgelegen machinefabriek Bosker. Dit voor het functioneren essentieel mechanisme werd gaandeweg zo weinig bedrijfszeker dat renovatie noodzakelijk was. Na inspectie bleek dat zowel de constructie als de elektrische aandrijving verregaand moest worden vernieuwd. Doordat het museum wegens coronamaatregelen voor publiek gesloten was, konden vele werkzaamheden in het gemaal door eigen vrijwilligers worden uitgevoerd, met hulp van machinefabriek Bosker. Medio 2021 kon de installatie weer in gebruik worden genomen. Hiermee is het eerste en vermoedelijk enige nog werkzame voorbeeld van dit type krooswerkeiniger in originele werkzame staat behouden.

Nationaal Stoommachinemuseum, Medemblik

In 2019 nomineerde het museum zich vanwege het samenstellen van een nieuwe expositie en het uitbrengen van een nieuw beleidsplan voor de komende jaren, leidend tot forse groei van bezoekersaantallen. Omdat er geen sprake was van enige vorm van bouwkundige aanpak van gebouw of aandrijving, viel deze nominatie buiten de criteria. De restauratie van de schoorsteen, afgerond in 2020 zou toen opnieuw tot nominatie hebben geleid, maar is vanwege corona aangehouden en voor 2021 opnieuw ingebracht.

5.De prijswinnaars

Categorie Waterschappen

Voor de eerste keer wordt een pluim uitgereikt voor de aanpak van twee gemalen door één eigenaar, Waterschap De Brabantse Delta

Gemaal Moerdijk

Wegens de handhaving en renovatie van een bestaand, niet beschermd gemaal met oog voor cultuurhistorische waarden, waaronder behoud van een bemaling technisch niet meer noodzakelijke dieselmotor en zorgvuldige omgang met de architectonische kwaliteiten van in- en exterieur. Door de inrichting voor publieksontvangst toont het waterschap zich een bewuste hoeder van haar eigen watererfgoed

Gemaal Niervaert

Wegens de renovatie van een relatief jong, laat 20ste eeuws gemaal, waarbij voor de bemaling technische vernieuwing noodzakelijk was, maar in de geest van het oorspronkelijke, functionalistische, transparante ontwerp van in- en exterieur. Daarmee kan deze aanpak als landelijk richtinggevend worden bestempeld voor deze generatie van doorgaans niet als monument beschermde gemalen

Categorie Stichtingen

Museumgemaal Cremer

Wegens behoud en herstel van het eerste prototype van de door de Machinefabriek Bosker ontwikkelde gemechaniseerde krooshekreiniger, geheel op eigen kracht door vrijwilligers. Hun inventiviteit en doorzettingsvermogen toont de onmisbaarheid van vrijwilligers voor museaal gemalenbehoud, waarbij opmerkelijk gebruik is gemaakt van door coronamaatregelen opgelegde beperkingen

Aldus opgesteld door de Jury Gemalenpluim en vastgesteld door het bestuur NGS op woensdag 13 oktober 2021